

NASILJE NJE MOJ IZBOR

Digitalni priručnik za učenike,
roditelje i nastavnike

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo znanosti,
obrazovanja i mladih

INFORMATIVNO
PRAVNI CENTAR

SADRŽAJ

1. Uvod	3
2. Zakonski i institucionalni okvir u Republici Hrvatskoj	4
2.1. Međunarodni dokumenti	4
2.2. Nacionalni zakoni i propisi	5
2.3. Prava učenika i obveze škole	6
3. Vršnjačko i partnersko nasilje	7
3.1. Definicije	7
3.2. Oblici nasilja i njihove specifičnosti	8
3.3. Nasilje u mladenačkim vezama	9
4. Uzroci i faktori rizika	10
5. Posljedice nasilja	11
6. Prevencija i rješavanje nasilnih situacija	12
7. Preporuke i smjernice za učenike, roditelje i nastavnike	13
8. Zaključak	14
9. Literatura	15

1. Uvod

Vršnjačko nasilje i nasilje u mladenačkim vezama nisu novi fenomeni, ali njihova rasprostranjenost i intenzitet posljednjih godina poprimaju zabrinjavajuće razmjere. Sve više mladih suočava se s fizičkim, psihološkim, seksualnim ili elektroničkim nasiljem – bilo kao žrtve, počinitelji ili svjedoci. Posebno zabrinjava podatak da velik broj mladih nasilno ponašanje smatra „normalnim“ ili „tipičnim“ dijelom odrastanja, zbog čega ga ne prijavljuju i ne traže pomoć.

Ovaj priručnik nastao je s ciljem da mladima na jednostavan, razumljiv i pristupačan način pruži informacije o tome što je nasilje, kako ga prepoznati, što učiniti kada se pojavi i kako se zaštititi. Istovremeno, priručnik je namijenjen i roditeljima te nastavnicima koji imaju ključnu ulogu u ranom prepoznavanju problema i podršci djeci.

2. Zakonski i institucionalni okvir u Republici Hrvatskoj

Mladi imaju pravo na život bez nasilja. Ta je obveza jasno propisana nizom međunarodnih i nacionalnih dokumenata koji štite dostojanstvo djeteta i mladih osoba.

2.1. Međunarodni dokumenti

Najvažniji međunarodni akt je **Konvencija o pravima djeteta**. Ona naglašava da svako dijete ima pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, kako u obitelji, tako i u školi i zajednici. Konvencija naglašava i pravo djeteta na mišljenje, privatnost i slobodu izražavanja, a ističe da odrasli moraju djelovati tako da osiguraju najbolji interes djeteta.

2.2. Nacionalni zakoni i propisi

U Republici Hrvatskoj zaštita djece i mladih regulirana je nizom propisa koji stvaraju jasne obveze školama i institucijama:

- **Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi** obvezuje školu da osigura sigurno i poticajno okruženje te da reagira na svaki oblik nasilja. ☒
- **Kazneni zakon RH** sankcionira djela poput prijetnji, tjelesnih ozljeda, seksualnog uznemiravanja, uhodenja, povrede privatnosti i drugih kaznenih djela koja se mogu dogoditi među mladima. ☒
- **Obiteljski zakon** štiti dobrobit djeteta i propisuje suradnju škola, roditelja i Hrvatskog zavoda za socijalni rad u slučajevima nasilja.

2.3. Prava učenika i obveze škole

Učenici imaju pravo biti zaštićeni od svakog oblika nasilja. Škola mora osigurati sustav prevencije i jasne protokole postupanja. Svaki učenik, roditelj ili nastavnik ima pravo prijaviti nasilje i očekivati pravovremenu reakciju stručnih suradnika i ravnatelja.

Uloga škole nije samo sankcioniranje, već i obrazovanje, podrška te rad na izgradnji pozitivnih odnosa i školskog ozračja u kojem su nasilje i diskriminacija neprihvatljivi.

3. Vršnjačko i partnersko nasilje

3.1. Definicije

Vršnjačko nasilje je svaki oblik namjernog agresivnog ponašanja među mladima podjednake dobi, pri čemu postoji neravnoteža moći – fizička, psihološka ili socijalna.

Može se događati u školi, na hodnicima, školskom dvorištu, sportskim terenima, ali i u digitalnom prostoru.

Nasilje u mladenačkim vezama odnosi se na situacije u kojima jedan partner koristi moć i kontrolu nad drugim kroz različite oblike pritiska, manipulacije ili agresije.

Važno je istaknuti da i ljubomora, pretjerana kontrola komunikacije, ucjene i emocionalna prisila spadaju u oblike nasilja, premda ih mladi često ne doživljavaju tako.

3.2. Oblici nasilja i njihove specifičnosti

Fizičko nasilje

Obuhvaća udaranje, guranje, šamaranje, uništavanje tuđih stvari ili prijetnje fizičkom napadom. Iako se najčešće lako prepoznaje, mladi ga ponekad umanjuju, interpretirajući ga kao „šalu“ ili „igranje“, dok se zapravo radi o ozbiljnom kršenju tuđih granica.

Verbalno nasilje

Uvriježeno je u svakodnevnim interakcijama, ali može imati razorne posljedice. Vrijeđanje, pogrdni nazivi, ismijavanje, širenje glasina ili ponižavanje ostavljaju duboke emocionalne rane.

Emocionalno i socijalno nasilje

To su prikriveni oblici nasilja – ignoriranje, isključivanje, manipulacija, kontrola i narušavanje reputacije. Riječ je o tihom nasilju koje se najteže prepoznaje, ali često izaziva najdugotrajnije posljedice.

Elektroničko nasilje

Internet otvara prostor za napade koji se mogu odvijati 24 sata dnevno. Širenje uvredljivih sadržaja, fotografija, lažnih profila ili grupno ismijavanje posebno utječe na osjećaj sigurnosti mladih. Za razliku od klasičnog nasilja, digitalno nasilje često ima širu publiku i traje dulje.

3.3. Nasilje u mladenačkim vezama

Mladi često romantiziraju ljubomoru, kontrolu i intenzivne emocije. No, kontroliranje mobitela, zabrana druženja, posesivnost, neočekivani ispadi bijesa, emocionalne ucjene i psihički pritisak nisu znakovi ljubavi, već nasilja. Ovakve veze ostavljaju duboke emocionalne ožiljke i mogu postati uvod u teže oblike nasilja u odrasloj dobi.

Priručnik potiče mlade da osvijeste kako zdrava veza podrazumijeva uzajamno poštovanje, slobodu, povjerenje i komunikaciju – bez pritiska, straha i manipulacije.

4. Uzroci i faktori rizika

Nasilno ponašanje nikada ne nastaje slučajno. Ono je posljedica međudjelovanja individualnih karakteristika, obiteljskih odnosa, školskog ozračja i društvenih utjecaja. Djeca koja odrastaju u okruženju u kojem je nasilje „normalno“ često ga usvajaju kao model ponašanja.

Učestalosti nasilnog ponašanja doprinose i društvene norme koje veličaju agresiju, nerazvijene socijalne vještine, teškoće u regulaciji emocija, ali i problemi mentalnog zdravlja. Nedostatak stručnih suradnika u školama dodatno otežava pravovremenu intervenciju i podršku.

5. Posljedice nasilja

Nasilje ostavlja duboke tragove na sve uključene. Žrtve se često suočavaju s tjeskobom, osjećajem manje vrijednosti, strahom od škole, smanjenim uspjehom i depresivnošću. Počinitelji pak uče da se problem rješava moći i agresijom, što može dovesti do ozbiljnijih oblika nasilnog ponašanja u odrasloj dobi.

Promatrači također nisu pošteđeni – svjedočenje nasilju povećava razinu stresa, normalizira agresivno ponašanje i smanjuje empatiju. Dugoročno, nasilna okolina čini školu nesigurnim prostorom koji otežava proces učenja i emocionalnog razvoja.

6. Prevencija i rješavanje nasilnih situacija

Ključ uspješne prevencije je rano prepoznavanje. Promjene u ponašanju, izbjegavanje druženja, povlačenje, pad školskog uspjeha ili strah od dolaska u školu mogu biti prvi znakovi da se učenik suočava s nasiljem.

Škola treba imati jasne protokole postupanja, a odrasli trebaju aktivno slušati mlade, vjerovati im i pružiti im podršku. Važno je razgovarati i s počiniteljem, kako bi se spriječilo ponavljanje nasilja i naučile pozitivne strategije rješavanja sukoba.

Vršnjački pomagači posebno su važni – učenici često lakše povjeravaju svoje probleme vršnjacima nego odraslima. Edukacija vršnjačkih pomagača stvara mrežu podrške i sigurnosti unutar škole.

Kod elektroničkog nasilja važno je sačuvati dokaze, blokirati nasilnika, prijaviti sadržaj platformi i obavijestiti školu ili odraslu osobu od povjerenja.

7. Preporuke i smjernice

Za učenike

Nikada nisi kriv/a za nasilje. Ako ti se nešto neugodno događa, razgovaraj s osobom od povjerenja – nastavnikom, roditeljem ili vršnjačkim pomagačem. Važno je znati da hrabrost nije podnositi nasilje, nego potražiti pomoć. Ako svjedočiš nasilju, reagiraj – tvoja podrška može nekome spasiti dan, a ponekad i život.

Za roditelje

Gradite odnos povjerenja i otvorene komunikacije. Promatrajte promjene u djetetovu ponašanju i budite dostupni za razgovor. Nemojte osuđivati, nego saslušajte. Suradnja sa školom ključna je za učinkovito rješavanje problema.

Za nastavnike

Učitelj je često prva osoba koja može prepoznati da se nešto događa. Važno je reagirati odmah i odlučno, ali i s empatijom. Podrška žrtvi i dosljedne odgojne mjere prema počinitelju doprinose stvaranju sigurnog razrednog ozračja.

8. Zaključak

Prevenција nasilja odgovornost je cijele zajednice. Mladi moraju znati da imaju pravo na sigurnost, poštovanje i podršku. Roditelji i nastavnici trebaju zajedno djelovati kako bi škola postala mjesto učenja, razvoja, tolerancije i prihvaćanja.

Poruka mladima glasi:

„Nasilje nije moj izbor – ali potražiti pomoć jest.“

9. Literatura

1. United Nations. (1989). Convention on the Rights of the Child. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
2. UNICEF. (2017). Ending Violence in Schools: A Guide for Teachers. New York: UNICEF.
3. Republika Hrvatska. (2019). Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Narodne novine, 98/19, 64/20, 151/22.
4. Republika Hrvatska. (2011). Kazneni zakon. Narodne novine, 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18.
5. Republika Hrvatska. (2015). Obiteljski zakon. Narodne novine, 103/15, 98/19.
6. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske. (2021). Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima.
7. Olweus, D. (1993). Bullying at school: What we know and what we can do. Oxford: Blackwell.
8. Rimac, I. (2011). Obilježja vršnjačkog nasilja. Zagreb Journal of Educational Research, 13(2), 497–526. <https://hrcak.srce.hr/75421>

Ovaj dokument izrađen je uz financijsku podršku Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih.

Sadržaj ovog dokumenta u isključivoj je odgovornosti korisnika i ni pod kojim se uvjetima ne može smatrati kao odraz stajališta Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih.

